

Mirosław Moczulski
Uniwersytet Warszawski

Formuła poświadczająca w tłumaczeniu poświadczonym na język obcy w Polsce w świetle norm

Streszczenie

Autor opisuje, wyjaśnia i klasyfikuje formuły poświadczające stosowane przez polskich tłumaczy przysięgłych w tłumaczeniach na język obcy. W tym celu wykorzystuje zbiór 90 formuł użytych w tłumaczeniach poświadczonych na język angielski, francuski, hiszpański, niemiecki, rosyjski i włoski oraz system wyróżnionych przez siebie norm: imperatywnych, dezyderatywnych i uzualnych. W konkluzji autor stwierdza, że polscy tłumacze przysięgli spośród 7 typów formuł, kierując się normami uzualnymi, stosują głównie dwie: formułę polską, z jej licznymi wariantami, literalnie tłumaczoną na język obcy i formułę adaptowaną z języka obcego.

Słowa kluczowe: tłumacz przysięgły, tłumaczenie poświadczane, formuła poświadczająca, norma

1. Rozważania wstępne

Przedmiotem analizy są formuły poświadczające (*fp*)¹ stosowane w tłumaczeniu polskich dokumentów na język obcy (*jo*), a jej celem opis, wyjaśnienie oraz uporządkowanie praktyki polskich tłumaczy przysięgłych (*TP*) w tym zakresie. Materiał do analizy stanowi przede wszystkim zbiór 90 *fp*², użytych w ostatnich 12 latach w tłumaczeniu poświadczonym (*tp*) na *jo* – angielski, francuski, hiszpański, niemiecki, rosyjski i włoski³. Analiza ma charakter empiryczny i zarazem

¹ W tekście będą stosowane następujące skróty: *TP* – tłumacz przysięgły, *tp* – tłumaczenie poświadczane, *fp* – formuła poświadczająca, *pz* – poświadczenie zgodności, *dż* – dokument źródłowy, *jo* – język obcy, *jm* – język macierzysty.

² Są to tłumaczenia udostępnione autorowi przez *TP* i zaczerpnięte ze źródeł internetowych.

³ Wybór języków jest związany z wykładem dla słuchaczy studiów podyplomowych, którzy wymienione języki reprezentują.

eksploracyjny; dotyczy przede wszystkim centralnego elementu *fp*, jakim jest poświadczenie zgodności (*pz*).

Tp staje się w kontekście swego społecznego znaczenia, powszechności oraz prawnej regulacji coraz częściej przedmiotem badań oraz publikacji translatorycznych, w tym kilku monografii: Mayoral Asensio (2003), de Almeida e Silva Nascimento (2006), Kubacki (2012), Solová (2013), Stolze (2014).

Generalnie *tp* jest tłumaczeniem, którym w znacznej mierze rządzą normy różnej mocy. Normom w *tp* poświęcono 2 monografie: de Almeida e Silva Nascimento w 2006 w odniesieniu do tłumaczy brazylijskich z jęz. portugalskim i angielskim oraz Solová w 2013 r. w odniesieniu do polskich tłumaczy z jęz. polskim i francuskim. Autorki szczegółowo omawiają typologie norm G. Toury'ego, T. Hermansa i A. Chestermana, sformułowane w ramach *Descriptive Translation Studies*. Niektóre z typologii są przydatne do opisu *tp*, np. *basic*, *secondary* i *tolerated norms* czy *norms* i *conventions*. Dla opisu regularności, prawidłowości i powtarzalności w stosowaniu obcojęzycznych *fp* zostanie jednak wykorzystana własna trójczłonowa typologia norm: normy *imperatywne*, *dezyderatywne* i *uzualne*, które wydają się szczególnie relewantne z punktu widzenia praktyki *TP*. Dadzą się one opisać według kryterium mocy, statusu, źródła, sankcyjności i liczebności. Norma imperatywna jest obligatoryjna, preskryptywna, wynika z regulacji prawnej, towarzyszy jej sankcja prawna, jest jedna. Norma dezyderatywna jest obligatoryjna dla członków korporacji zawodowej, zaś uznaniowa dla pozostałych *TP*; preskryptywna, gdyż wynika ze statutu, kodeksu, wytycznych tej korporacji; sankcja dyscyplinarna grozi tylko jej członkom, bowiem tylko ich obowiązuje dana norma; jest jedna. Norma uzualna jest uznaniowa, deskryptywna, wynika z praktyki zawodowej, z jej łamaniem nie łączy się sankcja, tę samą kwestię może regulować więcej niż jedna norma. Można powiedzieć, że tak rozumiane normy uzualne w *tp* są "the ways in which the statistical majority of translators work" (Mayoral Asensio 2003: 52). Ta definicja zrównuje część norm rządzących *tp* ze statystycznie relewantnymi regularnymi zachowaniami *TP*, przy czym Toury (1995: 65-66) przyznaje normom uzualnym wyższy status niż dezyderatywnym, jeśli między nimi zachodzi sprzeczność. Brownlie (1999: 19) twierdzi, że obydwa rodzaje norm oddziałują „mutually corrective”.

Normy imperatywne to normy zawarte w przepisach prawa – nakazy, zakazy i dozwolenia, które obowiązują adresata bezwzględnie i za których łamanie grozi sankcja. W przypadku *tp* źródłem tych norm jest Ustawa z dnia 25 listopada 2004 r. o zawodzie tłumacza przysięgłego (Ustawa). Normy dezyderatywne są stanowione przez organizacje zawodowe, np. przez Polskie Towarzystwo Tłumaczy Przysięgłych i Specjalistycznych „TEPIS” w Kodeksie tłumacza przysięgłego

(Kodeks) lub potencjalnie przez nowopowstały Związek Zawodowy Tłumaczy Przysięgłych w Polsce. Takie normy mają dwoisty charakter: są obligatoryjne dla ich członków, zaś nieobligatoryjne dla *TP*, którzy nie są członkami tych organizacji. Normy dezyderatywne są stwierdzeniami o pożądanym praktykach, działaniach i zasadach. Normy zarówno pierwszego, jak i drugiego rodzaju mają charakter stwierdzeń preskryptywnych. Normy uzualne, dotyczące *tp*, powstają w wyniku powszechnej praktyki dużej części *TP*. Normy te są spuścizną tradycji, zwyczajów i wymiany doświadczeń. Są to typowe, standardowe i zwyczajowe praktyki, które nie muszą być jednolite dla wszystkich *TP*, lecz jedynie dla jakiejś ich znaczącej części. W takiej sytuacji może funkcjonować nawet kilka norm uzualnych odnoszących się do jednego zjawiska. Normy uzualne są stwierdzeniami deskryptywnymi, stwierdzeniami o stanie faktycznym, a nie pożądanym. Status norm odnoszących się do *fp*, w tym obcojęzycznych, jest w poszczególnych krajach zróżnicowany: od normy imperatywnej poprzez normę dezyderatywną aż do normy uzualnej i ich kombinacji.

Normy pozwalają na względnie jednolite rozwiązywanie problemów, ułatwiają ich rozwiązanie. I tak jednym z wielu problemów *tp* mogą być elementy ikoniczno-werbalne w *dż*, np. pieczęć (z godłem i tekstem). W *tp* w większości krajów umieszcza się zwykle wzmiankę, która może obejmować: stwierdzenie o istnieniu odcisku pieczęci; przetłumaczony napis; streszczenie napisu; opis rodzaju, kształtu i koloru tuszu lub laku pieczęci; wskazanie elementu ikonicznego; jego opis; określenie lokalizacji odcisku pieczęci; jego reprodukcję; kombinację tych danych. W odniesieniu do Polski element ten musi być w *tp* uwzględniony, zgodnie z ogólną normą imperatywną o zgodności tłumaczenia z *dż*. W myśl szczegółowej normy dezyderatywnej (par. 29 Kodeksu) należy stwierdzić fakt przyłożenia pieczęci, określić kształt, rodzaj i kolor odcisku pieczęci tuszowej lub lakowej, tekst przetłumaczyć, zaś opis elementu graficznego (ikonicznego) pominąć. Jednak wzmianki *TP* niemal nigdy nie zawierają informacji o rodzaju pieczęci i kolorze tuszu lub laku (zob. Solová 2013: 209). Można tu mówić o istnieniu normy uzualnej, częściowo niezgodnej z dezyderatywną.

Zawód *TP* oraz samo *tp* podlegają w wielu krajach regulacji prawnej, jednak w różnym zakresie i o różnym stopniu szczegółowości: od obowiązującego wszystkich *TP* brzmienia *fp* (Hiszpania) poprzez wskazanie jedynie jej treści (Polska) aż do pozostawienia tej kwestii samym *TP* (niektóre kraje związkowe w Niemczech). *TP* jest generalnie o wiele częściej kształtowane przez słabsze normy – normy dezyderatywne (zalecenia) publikowane przez organizacje zrzeszające *TP* i bardzo często przez normy uzualne.

Polska Ustawa odnosi się w art. 13 i 18 do *tp* z *jo* na polski i odwrotnie oraz wymienia jego konieczne elementy: odcisk pieczęci *TP*; pozycję, pod którą tłumaczenie w repertorium jest odnotowane; stwierdzenie, czy sporządzono je z oryginału, tłumaczenia, odpisu oraz czy tłumaczenie lub odpis jest poświadczony i przez kogo, oraz podpis.

To, co Ustawa określa jako poświadczenie, Kodeks nazywa formułą poświadczającą. Analogiczne terminy funkcjonują w innych językach, m. in.: *certification of accuracy*, *Bestätigungsvermerk*, *formula della traduzione giurata*, *formule de certification*, *fórmula fedataria*. *Fp* to centralny element (makro)struktury *tp*, która w Polsce wykształciła się pod wpływem norm dezyderatywnych z Kodeksu i poprzez niezależną praktykę zawodową *TP* – normy uzualne. Strukturę tę można ująć w pewien uporządkowany zbiór zaleceń zebranych w Kodeksie, opracowanym i opublikowanym przez „TEPIS” – modyfikowany w praktyce *TP* przez wspomniane normy uzualne. Dla licznych *TP* pozostających poza wymienioną organizacją, zwłaszcza dla kandydatów na *TP*, Kodeks stanowi najważniejszą pozycję referencyjną. Podobnie wygląda sytuacja w Austrii, Francji, Hiszpanii, Niemczech i Włoszech.

Sama *fp*, różne aspekty jej treści i formy zostały szczegółowo opisane w dwóch artykułach: Kubacki (2015) i Moczulski (2016). Kubacki przedstawił polską *fp* na tle Ustawy i Kodeksu: historycznie i w porównaniu z niemieckimi *fp*, zwrócił uwagę na błędy popełniane przez praktykujących *TP*, a także kandydatów na *TP*. Zaproponował również właściwe, jego zdaniem, brzmienie *fp*. Drugi z wymienionych artykułów (Moczulski 2016) zawiera analizę zalecanych i stosowanych przez *TP* formuł oraz propozycję ich doprecyzowania, uproszczenia i dostosowania do normy imperatywnej zawartej w Ustawie. Wprowadza on pięć bazowych *fp*:

Za zgodność tłumaczenia z oryginałem / tłumaczeniem poświadczonym przez X / odpisem poświadczonym przez X / tłumaczeniem niepoświadczonym / odpisem niepoświadczonym / tekstem niesygnowanym. Miejsce i data poświadczenia. Numer w repertorium. Pieczęć *PT*. Podpis *PT*.

Można je rozbudowywać o inne treści, np. informacje o tytule zawodowym, stopniu i tytule naukowym *TP*. Można też modyfikować ich formę, np. przekształcić frazę w zdanie. Dzięki temu każdy *TP* może posługiwać się swoją autorską *fp*, zachowując zgodnie z imperatywną normą wspólne minimum obligatoryjnej treści.

Fp jako konstytutywny element *tp* zajmuje w jego strukturze, w jego ramie formalno-prawnej, szczególne miejsce, bowiem to *fp* czyni z tłumaczenia zasługujący na wiarę publiczną środek ustalenia treści dokumentu źródłowego (*dż*) oraz autentyfikacji tłumaczenia jako poświadczanego. To właśnie ta pięcio-elementowa formuła przekształca zwykle tłumaczenie w *tp* jako dokument używany do celów urzędowych, który tworzy z *dż* nierozzerwalną jedność.

Specyficznym elementem proponowanej *fp* jest poświadczenie zgodności (*pz*), które obejmuje enumeratywnie i alternatywnie poświadczenie zgodności tłumaczenia z następującymi rodzajami *dż*: oryginałem; odpisem poświadczonym przez X; tłumaczeniem poświadczonym przez X; odpisem niepoświadczonym; tłumaczeniem niepoświadczonym; tekstem niesygnowanym⁴.

Stosowanie *fp* w *tp* na *jo* w Polsce (także innych krajach) nie było dotychczas szerzej opisywane. Kubacki (2015), opisując dokładnie polską *fp*, zwraca przy okazji uwagę na niemieckojęzyczne *fp* w polskich *tp*, zwłaszcza na popełniane w nich błędy. Wskazuje również na to, że w praktyce polskich *TP* można wyróżnić dwa typy tych formuł: tłumaczenie polskiej *fp* na język obcy i przejęcie obcej formuły paralelnej z języka niemieckiego.

W niniejszej analizie chodzi wyłącznie o obcojęzyczne wersje najbardziej charakterystycznego i centralnego elementu *fp*, jakim jest *pz*. Chodzi o takie aspekty *pz*, jak: treść, jednojęzyczność i dwujęzyczność, relacja do paralelnego *pz* w kraju użycia *tp* czy okoliczności stosowania różnych typów *pz*⁵.

W kwestii poświadczenia (*fp* w terminologii Kodeksu, w praktyce *pz*) w *tp* na *jo* Ustawa milczy, co oznacza, że może być ono formułowane albo w języku polskim, albo w języku obcym, albo w obydwóch tych językach naraz. Również Kodeks pomija sprawę języka, w jakim powinna być formułowana *fp* w tłumaczeniu na *jo*. Są kraje, w których ta kwestia została jasno i wyraźnie uregulowana, np. ustawowo w Hiszpanii jako norma imperatywna. W innych krajach, np. w Niemczech, o stosowaniu *fp* w *jo* wspomina się w odpowiednikach polskiego Kodeksu, czyli w zaleceniach organizacji: *Bundesverband der Übersetzer und Dolmetscher* (BDÜ) oraz *Deutscher Verband der freien Übersetzer und Dolmetscher* (DVÜD)⁶. W jeszcze innych krajach decyduje praktyka zawodowa i tradycja – norma uzualna: w Austrii czy Wielkiej Brytanii, we Włoszech oraz, jak już wyżej wspomniano, w Polsce. Do tej ostatniej grupy krajów należałoby

⁴ Chodzi o zgodność pod względem treści.

⁵ Pozostałe elementy *tp* oraz inne możliwe interesujące aspekty, jak lokalizacja *fp* względem tłumaczenia właściwego, jej postać typograficzna, kolejność zapisu elementów składowych oraz dodatkowe elementy treści zostaną w analizie pominięte.

⁶ Federalny Związek Tłumaczy oraz Niemiecki Związek Wolnych Tłumaczy.

zaliczyć kraje, w których instytucja *TP* lub analogiczna do niej, funkcjonująca w krajach anglosaskich instytucja *certified translator*, jest nieznana, a które korzystają z tzw. tłumaczeń notaryzowanych⁷, np. Rosja.

2. Polska *fp* na tle wybranych obcojęzycznych *fp*

Z analizy zgromadzonych 90 *tp* na *jo* pod kątem stosowanych *fp* wyłania się następujący obraz: *TP* przede wszystkim tłumaczą polską *fp* literalnie na *jo* albo wykorzystują paralelne *fp*, które stosuje się w kraju języka, w zakresie którego zostali ustanowieni, najczęściej adaptując je do polskiej *fp*. Opisanie tej normy uzualnej i innych wymaga przedstawienia typowych, najczęstszych, standardowych *fp* stosowanych w krajach *jo*, które zostały tu wybrane do ilustracji zjawiska: dla języka angielskiego – Wielka Brytania, USA i Kanada; dla francuskiego – Francja i Kanada (Quebec); hiszpańskiego – Hiszpania; niemieckiego – Austria i Niemcy; rosyjskiego – Rosja i włoskiego – Włochy. *TP* przeważnie znają paralelne *fp*, których używają ich zagraniczni koledzy i traktują je jak inne teksty paralelne. Ułatwiają one utworzenie takich obcojęzycznych *fp*, które są naturalne, idiomatyczne, funkcjonalne. W poniższym selektywnym przeglądzie, a następnie w analizie obcojęzycznych *fp* stosowanych w polskich *tp* analizowany będzie głównie jej najistotniejszy i zarazem najbardziej zmienny element – *pz*⁸.

Polska

Autorzy Kodeksu przedstawili *fp* w par. 54 następująco: formuła poświadczająca tłumaczenie wykonane przez tłumacza przysięgłego powinna być umieszczona bezpośrednio pod tekstem tłumaczenia, wyrażona w pierwszej osobie, zawierać imię i nazwisko tłumacza, poświadczenie zgodności tłumaczenia z określonego języka źródłowego z okazanym mu oryginałem dokumentu albo tekstem niesygnowanym, stwierdzenie okazania oryginału dokumentu, jeśli taki fakt miał miejsce, miejsce i datę poświadczenia, numer wpisu do repertorium czynności tłumacza przysięgłego oraz pieczęć okrągłą przyłożoną bezpośrednio pod formułą poświadczającą po lewej stronie arkusza obok własnoręcznego podpisu tłumacza złożonego po prawej stronie pieczęci.

W komentarzu do tego paragrafu autorzy Kodeksu zamieścili następujący przykładowy tekst *fp*:

⁷ Tłumaczenia notaryzowane, legalizowane, konsularnie legalizowane, apostylizowane to tłumaczenia poddane określonym procedurom uwierzytelniania pieczęci i podpisu *TP*.

⁸ W Niemczech i innych krajach *fp* jest utożsamiana z poświadczeniem zgodności, bez odcisku pieczęci, podpisu *TP*, miejsca i daty poświadczenia.

Ja, tłumacz przysięgły mgr Jan Kowalski, zaświadczam niniejszym zgodność powyższego tłumaczenia z okazanym mi w Krakowie, dnia 30 listopada 2011 r., oryginałem (kserokopią, wydrukiem skanu, faksu itp.) dokumentu w języku niderlandzkim. Repertorium nr 137/2011 .

Przytoczona za Kodeksem *fp* odpowiadałaby następującej formule bazowej, przedstawionej w Moczulski (2016: 35-36):

Za zgodność tłumaczenia z oryginałem. Kraków, 30 listopada 2011 r.
Nr w repertorium 137/2001.

Porównajmy polskie *fp* z paralelnymi *fp* stosowanymi w Hiszpanii, Francji i (frankofońskiej) Kanadzie, dwóch najważniejszych krajach niemiekojęzycznych – w Niemczech i Austrii, trzech anglosaskich: w Wielkiej Brytanii, USA i Kanadzie, Rosji i we Włoszech, z których polscy *TP* korzystają w swoich obcojęzycznych *tp*.

Fp w języku angielskim – Wielka Brytania, USA, Kanada

W Wielkiej Brytanii, USA oraz anglojęzycznej Kanadzie, w których funkcjonują tłumaczenia poświadczone korporacyjne⁹ – *certified translations*, *fp* mają odmienną strukturę, którą tworzą oddzielne, lecz zblokowane dwa lub trzy oświadczenia o odpowiedniej znajomości języka źródłowego i języka tłumaczenia, akredytacji w uznanej organizacji zawodowej oraz dochowaniu szczególnej staranności i wierności podczas sporządzania tłumaczenia właściwego. Same *fp* są zazwyczaj poprzedzone nagłówkiem i dołączane w pliku jako samodzielne teksty do *dż* oraz jego tłumaczenia. Struktura *fp*, łącznie z notarialnym *affidavitem*¹⁰, zwykle przejrzysta (rozcłonkowana), sformułowana w 1. osobie, zawiera leksykalne dublety, a nawet triplety.

CERTIFICATE OF ACCURACY

I, John Smith¹¹, a member of the Chartered Institute of Linguists, do hereby certify:

That I know both the *Polish* and *English* languages well;

⁹ Rodzaj *tp* charakterystycznych dla krajów *common law*, znanych pod nazwą *certified translations*.

¹⁰ *Affidavit* to pisemne dobrowolnie złożone pod przysięgą urzędowe oświadczenie, np. o wierności tłumaczenia.

¹¹ *Fp* zawierają z oczywistych powodów fikcyjne zmienne, zapisane kursywą.

That I translated the attached *Polish*-language document into the *English* language;

That the attached *English*-language translation is a true and correct translation of the attached *Polish*-language document to the best of my knowledge and belief.

CERTIFICATION OF THE TRANSLATION

I, *John F. Pulaski*, declare that I am knowledgeable and fluent in both the *Polish* and *English* languages;

that I hold accreditation from the *American Translators Association* for translation from *English* to *Polish* and from *Polish* to *English*;

and that, to the best of my knowledge and belief, the attached translation is a true, accurate, and complete translation from the *Polish* language into the *English* language.

TO WHOM IT MAY CONCERN

I am a certified translator, certified in the language combination of *Polish* to *English* and *English* to *Polish*.

I am a member in good standing with *The Canadian Translators, Terminologists and Interpreters Council* and *The Association of Translators and Interpreters of Ontario*.

The present certifies that the translation of the attached document hereto is a true and accurate translation of the original.

Fp w języku francuskim – Francja i Kanada

W tych dwóch krajach wykształciła się wśród *TP*, we współdziałaniu z organizacjami zawodowymi dość jednolita praktyka – norma uzualna, którą ilustrują poniższe dwie reprezentatywne, najczęściej używane *fp*. Są one minimalistyczne w treści i formie. Francuskie *fp* zawierają łaciński element *ne varietur*¹² z przyporządkowanym numerem, identycznym dla *tp* i *dż*, który widnieje też na każdej stronie *dż* i jego tłumaczenia. W kanadyjskich *fp* zwraca uwagę brak typowego stwierdzenia o zgodności, dokładności czy wierności tłumaczenia, zawierają one natomiast oświadczenie o działaniu zgodnym z regułami sztuki i wedle najlepszej wiedzy tłumacza.

¹² Łacińskie *ne varietur* to „nie podlegający zmianom”.

Je soussigné, *Pierre Givenchy*, Traducteur Expert près la Cour d'Appel de *Nice* certifie que la traduction qui précède est conforme à l'original libellé en langue *polonaise*, visé NE VARIETUR sous le n° 2015-11-18.

Je déclare avoir traduit le présent document du *polonais* au *français* dans les règles de l'art et au mieux de mes connaissances.

Fp w języku hiszpańskim – Hiszpania

W Hiszpanii to ustawa ustanawia regułę – normę imperatywną, zgodnie z którą także w *tp* na *jo* obowiązuje *fp* identyczna z formułą w *tp* na język hiszpański, czyli formuła o ustalonym brzmieniu i w języku hiszpańskim (nie obcym), a jakiegokolwiek modyfikacje formuły są zakazane. Norma ta pozwala na umieszczenie *fp* również w języku obcym, jednak wyłącznie w literalnym tłumaczeniu; jest ona zatem w wersji obcojęzycznej fakultatywna. Wytyczne organizacji zawodowych *TP* w Hiszpanii jedynie tę normę inkorporowały, proponując i zalecając stosowanie jednolitego brzmienia w danym języku obcym. Skoro fakultatywne obcojęzyczne wersje *fp* nie zostały w ustawie sformułowane, powstały jej różne warianty w języku angielskim, francuskim, niemieckim itd. Zwraca uwagę użycie 3. osoby, dubletu *fiel y completa*, brak specyfikacji rodzaju *dż*.

Doña *Juana Torres*, Traductora-Intérprete Jurada de *polaco* nombrada por el Ministerio de Asuntos Exteriores y de Cooperación, certifica que la que antecede es traducción fiel y completa al *español* de un documento redactado en *polaco*.

Fp w języku niemieckim – Austria i Niemcy

W Niemczech większość prawnych regulacji dot. *TP* (np. Bawaria, Hamburg, Meklemburgia-Pomorze Przednie, Saksonia z jednej strony oraz Dolna Saksonia, Turyngia, Szlezwik-Holsztyn, Nadrenia Północna-Westfalia) zawiera gotowe do użycia *fp*:

Als in *Bayern* öffentlich bestellter und allgemein beeidigter Dolmetscher und Übersetzer für die *polnische* Sprache bestätige ich: Vorstehende Übersetzung der mir im Original vorgelegten, in *polnischer* Sprache abgefassten Urkunde ist richtig und vollständig.

Die Richtigkeit und Vollständigkeit vorstehender Übersetzung aus der *polnischen* Sprache wird bescheinigt.

W niektórych krajach związkowych obydwu grup występują niewielkie różnice, np. „bescheinigt“ jest zastępowany przez „beglaubigt“, „bestätigt“ lub częściowo odmienne określenia *TP*. Pierwsza *fp* jest uroczystym oświadczeniem w 1. osobie, z oficjalnym tytułem *TP* oraz z leksykalnym dubletem przymiotników: *richtig und vollständig*. Druga *fp* jest minimalistyczna, bezosobowa, w stronie biernej, zawiera leksykalny dublet rzeczowników: *Richtigkeit und Vollständigkeit*.

W trzeciej grupie niemieckich krajów związkowych – Brandenburgii, Nadrenii-Palatynacie, Saksonii-Anhalcie, zresztą podobnie jak w Austrii, opisyje się jedynie treść *fp*, zaś w czwartej grupie o *fp* w ogóle się nie wspomina – Badenia-Wirtembergia, Berlin, Hesja, Kraj Saary. W dwóch ostatnich grupach krajów związkowych i w Austrii sformułowanie *fp* pozostawiono samym *TP* lub wytycznym ich organizacji zawodowych. W tych krajach związkowych korzysta się z *fp*, ustalonych dla dwóch pierwszych grup. *Fp* w Austrii, choć nigdy nie została sformułowana mimo zapowiedzi jako norma imperatywna, w praktyce jest stosowana, mimo statusu normy dezyderatywnej, bezwyjątkowo i zalecana przez *Österreichischer Verband der allgemein beeideten und gerichtlich zertifizierten Dolmetscher*¹³, co świadczy o wyjątkowej pozycji i autorytecie tej organizacji zawodowej:

Die genaue Übereinstimmung der vorstehenden Übersetzung mit der – **angehefteten** – vorliegenden – Urschrift – Kopie – **beglaubigten** – Kopie – Abschrift – bestätige ich unter Berufung auf meinen Eid.

W austriackiej *fp* zwraca uwagę enumeracja czterech rodzajów *dż* i konieczność skreślenia niewłaściwych, podobnie jak jednej z dwóch informacji: o przedłożeniu *dż* lub złączeniu go z tłumaczeniem. Oświadczenie o zgodności tłumaczenia z *dż* ulega wzmocnieniu poprzez dodanie dwóch elementów „dokładne” oraz „pod przysięgą”. O *fp* w wersji obcojęzycznej niemieckie i austriackie regulacje prawne nie wspominają. Za to uwzględnia się ten aspekt w zaleceniach opracowanych przez organizacje zrzeszające *TP* w Niemczech. I tak ogólnoniemiecki BDÜ, DVÜD, a także ww. organizacja austriacka zalecają stosowanie obcojęzycznej *fp* jako jedynej *fp* bądź jako dodatkowej i zawsze jako wiernego odzwierciedlenia niemieckiej, zaś regionalne oddziały BDÜ zalecają ponadto tłumaczenie niemieckiego tekstu pieczęci lub stempla *TP* na język obcy, w przypadku braku drugiego egzemplarza pieczęci lub stempla w *jo*.

¹³ Austriacki Związek Ogólnie Zaprzysiężonych i przez Sady Certyfikowanych Tłumaczy.

Fp w języku rosyjskim – Rosja

Rosja to przykład kraju, w którym nie istnieje instytucja *TP* lub *Certified Translator* jak w krajach *common law*. Substytutem *tp* lub *certified translation* jest tzw. tłumaczenie notaryzowane. Tworzy je *dż* i złączone z nim tłumaczenie, na którego ostatniej stronie widnieje podpisana w obecności notariusza przez tłumacza lub agencję tłumaczeniową *fp*. Notariusz jedynie potwierdza autentyczność podpisu tłumacza, ewentualnie poświadcza jego profesjonalizm na podstawie dyplomu, legitymacji członkowskiej w organizacji zawodowej, referencji zlecniodawców itp.

Данный перевод с польского языка на русский язык выполнен мной, переводчиком Егоровой Лидией Павловной. Идентичность перевода подтверждаю.

Я, переводчик, Иванов Александр Александрович, свидетельствую идентичность данного документа, переведенного с польского языка на русский язык.

Samo *pz* może mieć wiele wariantów, np. перевод верен оригиналу, перевод идентичен оригиналу, перевод соответствует оригиналу.

Fp w języku włoskim – Włochy

We Włoszech *tp* dla urzędów wykonują tłumacze jako biegli sądowi, zapisani do specjalnego rejestru, np. *Albo dei Consulenti Tecnici del Tribunale*. Każde *tp*, właściwie tłumaczenie bardziej „przysięgłe” niż poświadczone (*traduzione asseverata*) wymaga każdorazowo wizyty w sądzie powszechnym, u sędziego pokoju lub notariusza i powtórzenia przez tłumacza np. za sekretarzem sądu przysięgi; następnie podpisania protokołu oświadczenia złożonego pod przysięgą o rzetelnym i wiernym tłumaczeniu (*verbale di giuramento di traduzione* albo *verbale di asseverazione di traduzione*), poświadczonego podpisem i pieczęcią sekretarza sądu, sędziego pokoju, notariusza; wniesienia stosownej opłaty i in. *Tp* to plik w specjalny sposób połączonych trzech tekstów: *dż*, tłumaczenia i protokołu. Tekst protokołu ma formę formularza do wypełnienia przez tłumacza, zawiera on m. in. gotowy tekst *pz* – przysięgi tłumacza, który niczym się nie różni od tekstu przewidzianego np. dla biegłego sądowego w zakresie techniki samochodowej, dopiero z całości protokołu wynika, że chodzi o tłumaczenie i jego zgodność z *dż*. Tekst *pz* – przysięgi nie został obmyślony specjalnie dla tłumacza, jest taki sam jak dla pozostałych biegłych sądowych:

Giuro di aver bene e fedelmente adempiuto all'incarico affidatomi allo scopo di far conoscere la verità.

Verbale di giuramento di traduzione w ogóle nie przewiduje obcojęzycznej wersji protokołu ani przysięgi w języku obcym jako jego części.

3. Obcojęzyczne *fp* polskich *tp*

TP w większości krajów są uprawnieni, podobnie jak w Polsce, do tłumaczenia zarówno z języka ojczystego na *jo*, jak i odwrotnie. W niektórych krajach uprawnienie do tłumaczenia ma charakter modularny. Wtedy może obejmować tłumaczenie w jednym kierunku, w obydwu, pisemne, ustne (USA, Estonia, Finlandia) i ich kombinację. *Tp* na *jo* w Polsce jest sporządzane z myślą o mieszanych polsko-zagranicznych podmiotach prawnych, np. tłumaczenie protokołu posiedzenia zarządu fundacji dla jego niemieckiej części (krajowy obrót prawny) lub dla urzędów i instytucji publicznych za granicą, np. tłumaczenie wniosku Prokuratury Krajowej o ekstradycję zbiegłego podejrzanego o zbrodnię, skierowanego do USA (międzynarodowy obrót prawny w sprawach karnych), lub na zlecenie osób fizycznych i in. dla załatwienia sprawy za granicą, np. tłumaczenie wyroku rozwodowego w celu uznania go w Hiszpanii (międzynarodowy obrót prawny w sprawach cywilnych). W tych dwóch ostatnich sytuacjach *dż* mogą wymagać potwierdzenia, a następnie tłumaczenia i jego poświadczenia, *dż* i *tp* mogą dalej podlegać albo apostylizacji w MSZ, albo legalizacji w przedstawicielstwie dyplomatycznym lub konsularnym drugiego kraju w Polsce. Apostylizacja i legalizacja *dż* i *tp* to dwa sposoby nadania tym dokumentom, sporządzonym w danym państwie, cech pozwalających na ich uznanie w państwie drugim. *Tp*, które nie jest dokumentem publicznym czy urzędowym, lecz prywatnym, wymaga często apostylizacji lub dyplomatycznej bądź konsularnej legalizacji, czyli potwierdzenia autentyczności dokumentu, stempla/pieczęci lub podpisu. Prześledźmy dla przykładu kolejne kroki prowadzące do uznania we Włoszech dyplomu ukończenia Uniwersytetu Warszawskiego w celu podjęcia pracy we Włoszech: potwierdzenie autentyczności dyplomu przez MNiSW, tłumaczenie poświadczone dyplomu na język włoski przez *TP*, który złożył wzór pieczęci i podpisu w MSZ, apostylizacja dyplomu i *tp* w MSZ (uzyskanie klauzuli o nazwie *apostille*), potwierdzenie zgodności wykształcenia uzyskanego w Polsce z włoskim systemem edukacyjnym w Ambasadzie Włoch w postaci zaświadczenia *dichiarazione di valore*.

Co do uznania *tp* przez drugi kraj, to nie ma w tej materii jednolitej regulacji nawet w obrębie UE. Zależy to na ogół od swobodnego uznania danego kraju, a nawet danego urzędu tego kraju. Zlecniodawca *tp* powinien się upewnić

u zainteresowanego zagranicznego podmiotu, czy *dż* i jego *tp* będzie wymagało potwierdzenia autentyczności pieczęci i podpisu *TP* w MSZ). Właśnie w tym celu polscy *TP* składają m. in. w MSZ, które dokonuje potwierdzenia autentyczności dokumentów, wzór swego podpisu i odcisku pieczęci. W przypadku *tp* na *jo* dla osób fizycznych tylko tłumaczenie sporządzone przez *TP* drugiego kraju zapewnia jego uznawalność; tłumaczenie sporządzone przez polskiego *TP* łączy się z ryzykiem nieuznania *tp* przez dany urząd drugiego kraju i koniecznością zaangażowania *TP* drugiego kraju lub łączy się z koniecznością apostylizacji *tp* w MSZ albo jego legalizacji w placówce dyplomatycznej lub konsularnej drugiego kraju. Jeśli chodzi o język *fp* w *tp* na *jo* przeznaczonym dla polsko-zagranicznego podmiotu zagranicznego w Polsce, może wystarczyć *fp* tylko w języku polskim, aczkolwiek to stosujący *tp* rozstrzyga, czy *fp* ma być sformułowana wyłącznie lub dodatkowo w *jo*.

Przyjrzyjmy się tabeli (na kolejnej stronie), która obrazuje, według jakiej normy – imperatywnej, dezyderatywnej, uzualnej stosuje się w wymienionych krajach w *tp* na *jo* jakie *fp* – w języku macierzystym (*jm*), *jo*, obydwu językach oraz czy relację między *fp* w *jm* i *jo* opisuje się jako relację literalności. Z przeglądu wynika, że wśród *TP* w wymienionych krajach stosuje się głównie normę uzualną o literalnym tłumaczeniu *fp* z *jm* na *jo*, niezależnie od normy dezyderatywnej o umieszczaniu *fp* także w *jo*. Jedynie w Hiszpanii ustawa nakazuje stosowanie hiszpańskojęzycznej *fp* w tłumaczeniu na *jo*, choć dodawanie dozwolonego ustawą literalnego tłumaczenia *fp* na *jo* stało się wśród hiszpańskich *TP* powszechną praktyką, czyli normą uzualną. W Rosji czy Włoszech w ogóle nie przewiduje się stosowania obcojęzycznej *fp*. Polscy *TP* w sytuacji braku normy imperatywnej lub dezyderatywnej w odniesieniu do *fp* w *jo* wykształcili normę uzualną, jak w wielu innych krajach, stosując prawie wyłącznie *fp* w *jo*.

Przegląd *fp* stosowanych w *tp* w *jo* w Polsce ukazuje ich maksymalne różnicowanie oraz olbrzymie dysproporcje w stosowaniu poszczególnych typów. Według kryterium języka, liczby języków (jeden lub dwa), relacji między polskimi i paralelnymi *fp* można wyróżnić wśród nich aż siedem typów¹⁴:

- polskie
- polskie tłumaczone literalnie na *jo*
- przejęte z *jo*

¹⁴ A nawet ósmy typ, reprezentowany przez jeden przykład: podwójna *fp* w *jo* – Als vom Justizminister der Republik Polen öffentlich bestellte Übersetzerin und allgemein beeidigte Dolmetscherin für Deutsch bestätige ich: Die vorstehende Übersetzung der mir in Urschrift vorgelegten, in polnischer Sprache abgefassten Urkunde ist richtig und vollständig. / Ich bestätige die Übereinstimmung der vorliegenden Übersetzung mit polnischer Urschrift. (Gesetz über beeidigte Übersetzer und Dolmetscher v. 25.11.2004 (Dz.U. Nr 273 Pos. 2702 von 2004).

- adaptowane z *jo*
- polskie w połączeniu z ich literalnym tłumaczeniem na *jo*
- polskie w połączeniu z przejętymi z *jo*
- polskie w połączeniu z adaptowanymi z *jo*.

Z siedmiu typów *fp* polscy tłumacze wykorzystują w swych *tp* na *jo* dwa: polskie *fp* tłumaczone literalnie na *jo* oraz *fp* adaptowane z *jo*. Mamy tu do czynienia z podwójną normą uzualną.

	<i>fp</i> w <i>jm</i> norma imp.	<i>fp</i> w <i>jo</i> norma imp.	<i>fp</i> w <i>jm</i> norma dez.	<i>fp</i> w <i>jo</i> norma dez.	<i>fp</i> w <i>jm</i> norma uz.	<i>fp</i> w <i>jo</i> norma uz.
Polska	tak, ustalona treść	brak normy	tak, opis i ustalone brzmienie	brak normy	tak, więcej niż jedna	tak, więcej niż jedna
Austria	tak, ustalona treść	brak normy	tak, ustalone brzmienie	tak, w <i>jm</i> i ew. lite- ralne tłu- maczenie na <i>jo</i>	zgodnie z normą dez.	tak, lite- ralne tłu- maczenie na <i>jo</i>
Francja	brak normy	brak normy	brak normy	brak normy	tak	tak, lite- ralne tłu- maczenie na <i>jo</i>
Hiszpania	tak, ustalone brzmienie	tak, w jęz. hiszp. i ew. literalne tłumacze- nie na <i>jo</i>	zgodnie z normą imp.	zgodnie z normą imp.	zgodnie z normą imp.	zgodnie z normą imp.
Rosja	brak normy	brak normy	brak normy	brak normy	tak, więcej niż jedna	tak, w jęz. ros.
Niemcy Badenia- Wirtem- bergia	brak normy	brak normy	tak, brzmienie zalecane przez wła- ściwego ministra	tak, li- teralne tłumacze- nie na <i>jo</i> , niejasne, czy dodat- kowo	zgodnie z normą dez.	tak, lite- ralne tłu- maczenie na <i>jo</i>
Niemcy, Hamburg	tak, ustalo- ne brzmie- nie	brak regu- lacji	zgodnie z normą imp.	tak, ew. literalne tłumacze- nie na <i>jo</i>	zgodnie z normą imp.	tak, lite- ralne tłu- maczenie na <i>jo</i>

Niemcy, Bawaria	brak normy	brak normy	tak, ode- ślanie do normą imp. in- nych kra- jów związ- kowych	tak, lite- ralne tłu- maczenie wybranej formuły innego kraju związko- wego	zgodnie z normą dez.	zgodnie z normą dez.
Wielka Brytania	brak normy	brak normy	brak normy	brak normy	tak, więcej niż jedna	tak, lite- ralne tłu- maczenie na <i>jo</i>
Włochy	tak	tak, w jęz. wł.	zgodnie z normą imp.	zgodnie z normą imp.	zgodnie z normą imp.	zgodnie z normą imp.

Tabela 1. *Fp* w *tp* na język obcy w wybranych krajach – rodzaje normPolskie *fp* tłumaczone na *jo*

I, *Anna Nagórna*, acc. to the Sworn Interpreter's and Translator's List of the Minister of Justice in Poland no *TP/3002/05*, hereby certify the conformity of the above translation with the original document presented to me in the *Polish* language.

Je soussignée, *Krystyna Jawor*, traductrice assermentée de *français*, n° de l'agrément *TP/824/05*, certifie la présente traduction conforme à l'original du document qui me fut confié.

Yo, *Krystyn Langer*, traductor e intérprete jurado del idioma *español*, certifico la conformidad del texto traducido con su original en *polaco* que me ha sido presentado.

Ich, *Krystyna Grundman*, vereidigte Übersetzerin der *deutschen* Sprache, eingetragen in die Übersetzerliste des Justizministers unter der Nummer *TP/740/07*, bescheinige hiermit die Übereinstimmung der Übersetzung mit der mir vorgelegten Urschrift in *polnischer* Sprache.

Я, *Муравский Яан*, присяжный переводчик *русского* языка, № *ТП/1524/06*, подтверждаю верность настоящего перевода с представленном мне оригиналом документа на *польском* языке.

Io sottoscritto *Hieronim Wodecki*, traduttore giurato per la lingua *italiana*, sotto il numero *TP/54/06* nella lista del Ministro della Giustizia attesto la conformità della presente traduzione all'originale in lingua *polacca* che mi è stato presentato.

Ten typ *fp* jest najbardziej bardzo rozpowszechniony – 36 wystąpień. Stosowanie takich formuł jest uzasadnione z punktu widzenia końcowego użytkownika *tp*, którym jest podmiot zagraniczny. Zdecydowanie literalne tłumaczenie polskiego *fp* dobrze koresponduje z tłumaczeniem właściwym – tłumaczeniem *dż*, dla którego zasada zgodności (wierności) jest naczelną. Zasada wiernego tłumaczenia *fp* jest wyrazem konsekwencji: cały tekst jest w *jo*, formuła jest funkcjonalna – zrozumiała dla obcego użytkownika oraz na ogół poprawna językowo, choć nie zawsze optymalna stylistycznie, odpowiada też normom dezyderatywnym lub uzualnym większości krajów.

Fp adaptowane z jo

Certification of Translation

I, *Iwona Wilczek*, registered on the list of sworn translators of the Minister of Justice under number *TP/2041/06* do hereby attest and certify to having had translated the above document from the original *Polish* text to *English* which I believe to be a true, accurate and complete rendering of the original text done by a qualified translator conversant in both languages.

I, *Irena Chodakowska*, a duly sworn translator of the *English* language, hereby certify that the foregoing *English* text is a true and faithful translation of the *Polish* document submitted to me.

Je soussignée, *Krystyna Jawor*, traductrice assermentée près le Ministère de la Justice, certifie que la présente traduction est conforme à l'original en langue *polonaise*, en foi de que j'ai signé et apposé mon sceau officiel.

Yo, *Anna Wysokińska*, traductora e intérprete jurada de idioma *español*, inscrita en el registro llevado por el Ministerio de Justicia de la República de Polonia con el número *TP/324/07*, certifico que la que antecede es traducción fiel y completa del documento original redactado en el idioma *polaco*.

Als vereidigter Dolmetscher und Übersetzer für *Deutsch*, bestellt vom Justizminister unter der Nummer *TP/19072008*, bestätige ich hiermit die Richtigkeit der Übersetzung des mir vorgelegten *polnischen* Originals.

Я, *Галина Ковальская*, присяжный переводчик *русского* языка, настоящим свидетельствую идентичность содержания перевода с оригиналом представленного мне документа на *польском* языке.

Io, *Anna Karpińska*, traduttrice della lingua *italiana*, autorizzata dal Ministro della Giustizia sotto il numero *TP/79/07*, giuro di aver proceduto bene e fedelmente alla sopraestesa traduzione del testo redatto in lingua *polacca* e presentatomi in originale al solo scopo di farne conoscere il vero contenuto.

Powyższe *fp*, reprezentowane w 24 wystąpieniach, są wynikiem stosowania drugiej częściej wśród polskich *TP* normy uzualnej. Stosowanie tego typu formuły wymaga od tłumaczy dobrej orientacji w paralelnych *fp* i umiejętności ich dostosowania do polskich *fp*, tak by „hybrydowa” formuła była merytorycznie (pod względem treści) prawidłowa. Z pewnym uproszczeniem można tu mówić o funkcjonalnym tłumaczeniu *fp*. Merytorycznie przykładowe formuły odpowiadają polskiej ustawowej normie imperatywnej, kodeksowej normie dezyderatywnej oraz zawodowym normom uzualnym: zgodność z oryginałem, użycie 1. os., wskazanie na pozycję na liście *TP* prowadzonej przez MS. Brzmienie *fp* od strony stylistycznej i konwencji tekstowych jest naturalne dla użytkownika *tp*: specjalistyczne leksykalne dublety i tryplety, standardowe frazy, bardziej/mniej uroczysty charakter formuły. Z punktu widzenia obcojęzycznego użytkownika *tp* tekst formuły jest częściowo zorientowany na jego język i kulturę docelową, ale są w niej też elementy kultury źródłowej, jak np. informacja o liście *TP* prowadzonej przez MS oraz miejscu *TP* na niej.

Polskie *fp*

Za zgodność niniejszego tłumaczenia z okazany(m) mi w języku *polskim* oryginałem – fotokopią – odpisem.

Ja, *mgr Agata Woźnicka*, tłumacz przysięgły jęz. *angielskiego*, wpisana na listę prowadzoną przez ministra sprawiedliwości pod numerem *TP/2184/05*, poświadczam zgodność niniejszego tłumaczenia z przedłożonym mi oryginałem dokumentu w języku *polskim*.

Maria Podolska, przysięgła tłumaczka języka *hiszpańskiego* uwierzytelnia niniejszym zgodność powyższego tłumaczenia z okazany(m) jej dokumentem w języku *polskim*.

Jedynie trzy formuły zostały zamieszczone w języku polskim w *tp* na *jo*. Odbiorcami tłumaczeń były mieszane podmioty polsko-zagraniczne, które prowadzą działalność w Polsce. Znalazły się one w tłumaczeniu protokołów z posiedzeń zarządów spółek, w skład których wchodziłi obcokrajowcy, a samo *tp* miało funk-

cję czysto informacyjną, wewnętrzną i pomocniczą. Ten typ *fp* ma charakter marginalny i nie występuje w *tp* na potrzeby międzynarodowego obrotu prawnego.

Fp przejęte z *jo*

Korzystanie przez *TP* z wyżej wymienionego typu *fp* nie jest częste, gdyż większość tłumaczy nie jest pewna formalnoprawnej poprawności takiego postępowania, polegającego na przejęciu wprost paralelnej obcojęzycznej *fp*. Ten typ, czterokrotnie reprezentowany, jest merytorycznie poprawny – mieści się on w ramach Ustawy, Kodeksu i praktyki; ma charakter idiomatyczny – gwarantuje nie tylko poprawność językową, stylistyczną, lecz również zgodność z konwencjami tekstowymi *fp* w *jo*, jest funkcjonalny – odpowiada oczekiwaniom użytkownika *dż* i jego tłumaczenia.

I, *Piotr Gutowski*, entered into the List of Sworn Translators and Interpreters maintained by the Minister of Justice under no *TP/2065/05*, competent to translate from *English* into *Polish* and from *English* into *Polish*, hereby declare that the annexed translation in the *English* language and executed by me is, to the best of my professional knowledge and belief, a true and faithful translation of the *Polish* original.

Traduction certifiée conforme à l'original en langue *polonaise*.

Don *Michał Kordylewski*, Traductor-Intérprete Jurado de *español* nombrado por el Ministerio de Justicia, certifica que la que antecede es traducción fiel y completa al *español* de un documento redactado en *polaco*.

Als vom polnischen Justizminister öffentlich bestellter und allgemein beeidigter Übersetzer für die *polnische* Sprache bestätige ich: Vorstehende Übersetzung der mir im Original vorgelegten, in *polnischer* Sprache abgefassten Urkunde ist richtig und vollständig¹⁵.

*Die Richtigkeit und Vollständigkeit der Übersetzung der *polnischen* Urschrift wird beglaubigt.

Die genaue Übereinstimmung der vorstehenden Übersetzung mit der ~~angehefteten~~ / vorliegenden Urschrift / ~~Abschrift~~ / ~~Ablichtung~~ bestätige ich unter Berufung auf meinen Eid.

¹⁵ Pozostałe typy *fp* w zgromadzonych *tp* na *jo* nie są reprezentowane w uwzględnionych tu językach, więc utworzyłem na zasadzie „eksperymentu” formuły, które teoretycznie są możliwe. Są one oznaczone gwiazdką.

*Я, Елена Жмиевская, присяжный переводчик русского языка, подтверждаю идентичность вышеприведенного перевода с оригиналом на польском языке.

*Giuro di avere bene e fedelmente proceduto all'incarico affidatomi al solo scopo di far conoscere la verità.

Polskie *fp* w połączeniu z ich tłumaczeniami na *jo*

Pod powyższym typem dwujęzycznych *fp* kryją się polskie formuły w połączeniu z ich tłumaczeniami, których w analizowanym materiale jest osiem, a więc jest ich stosunkowo niewiele. W kontekście funkcjonowania *tp* razem z *dż* jako całości w międzynarodowym obrocie prawnym wydaje się, że obcojęzyczne *fp* powinny być w *tp* na *jo* właśnie dwujęzyczne, nawet jeśli normy imperatywne i dezyderatywne je pomijają. Ta praktyka jest zaskakująco mało popularna, jeśli się weźmie pod uwagę funkcję *tp*, potrzeby klientów i stosujących ten dokument oraz sytuację komunikacyjną. W sam proces apostylizacji lub legalizacji dyplomatycznej czy konsularnej *dż* i *tp* są włączone urzędy i placówki dwóch krajów, dokumenty są przeznaczone do stosowania za granicą, więc wszystkie elementy obydwu dokumentów, w tym *fp* powinny być wyrażone, jak się wydaje, w dwóch językach – języku *dż* i języku tłumaczenia. Funkcją *tp* jest bowiem ułatwienie czy wręcz umożliwienie klientom i stosującym *dż* jego zrozumienie, skoro nie znają oni w ogóle lub nie znają w wystarczającym stopniu języka *dż*. Mamy do czynienia z sytuacją komunikacyjną (szerzej socjokulturową), w której *fp* w języku polskim i *jo* może ułatwiać wszystkim zainteresowanym orientację i procedowanie.

Niniejszym poświadczam zgodność powyższego tłumaczenia z okazanym mi oryginałem w języku *polskim*. / I hereby certify the conformity of the above translation with the original document presented to me in the *Polish* language.

Za zgodność tłumaczenia z oryginałem. / Traduction certifiée conforme à l'original.

Ja, niżej podpisany tłumacz przysięgły języka *hiszpańskiego*, poświadczam, że niniejsze tłumaczenie oryginału w języku *polskim* jest wierne. / Yo, el infrascrito traductor jurado de *español*, certifico que la presente traducción del original en idioma *polaco* es fiel.

Poświadczam niniejszym pełną zgodność treści tłumaczenia z oryginałem przedłożonego mi dokumentu w języku *polskim*. / Ich bestätige

hiermit die vollinhaltliche Übereinstimmung dieser Übersetzung mit der mir vorgelegten Originalurkunde in der *polnischen* Sprache.

Ja, *mgr Antoni Wowro*, tłumacz przysięgły języka *rosyjskiego*, poświadczam zgodność powyższego tłumaczenia z okazanym mi oryginałem w języku *polskim*. / Я, *магистр Антони Вовро*, присяжный переводчик *русского* зыка, свидетельствую соответствие вышеприведенного перевода представленному мне оригиналу на *польском* языке.

Za zgodność tłumaczenia z oryginałem. / Per la traduzione conforme all'originale.

Polskie *fp* w połączeniu z adaptowanymi z *jo*

Wśród 90 *fp* omawiany typ reprezentuje siedem przykładów, bez języka rosyjskiego i włoskiego, które uzupełniono o formuły w tych językach możliwe. Ten typ *fp* ma zalety, o których była mowa w komentarzu o formułach adaptowanych z *jo* oraz w poprzedzającym komentarzu o formułach dwujęzycznych.

Ja, tłumacz przysięgły pod nr. *TP/2015/06* na liście tłumaczy przysięgłych prowadzonej przez ministra sprawiedliwości, *mgr Julitta Ptak*, poświadczam niniejszym zgodność powyższego tłumaczenia z okazanym mi oryginałem dokumentu w języku *polskim*. / I, *Julitta Ptak*, registered on the list of sworn translators of the Minister of Justice under number *TP/2015/06* do hereby attest and certify to having had translated the above document from the original *Polish* text to *English* which I believe to be a true and faithful rendering of the original text done by a qualified translator who reads and writes both *Polish* and *English* fluently.

Iwona Woźniak, tłumaczka przysięgła języka *francuskiego*, *TP/982/05*, poświadczam zgodność tłumaczenia z oryginałem. / Traduction certifiée conforme à l'original *ne varietur* faite par *Iwona Woźniak*, traducteur assermenté, autorisé par le Ministre de la Justice sous le numéro *TP/982/05*.

Ja, *Adam Kruszewski*, tłumacz przysięgły, stwierdzam zgodność niniejszego tłumaczenia z okazanym mi w języku *polskim* oryginałem. / Don *Adam Kruszewski*, Traductor-Intérprete Jurado nombrado por el Ministerio de Justicia, certifica que esta es una traducción fiel y completa al *español* de un documento en *polaco* que me ha sido presentado.

Jako tłumacz przysięgły języka *niemieckiego*, ustanowiony przez Ministra Sprawiedliwości, na liście tłumaczy przysięgłych pod nrem *TP/185/2010*, poświadczam zgodność niniejszego tłumaczenia z okazanym mi oryginałem. / Als vereidigter Dolmetscher und Übersetzer für *Deutsch*, bestellt vom Justizminister unter der Nummer *TP/185/2010*, bestätige ich hiermit die Richtigkeit und Vollständigkeit der Übersetzung des mir in *polnischer* Sprache vorgelegten Originals.

Niniejszym stwierdzam, że tłumaczenie jest zgodne z okazanym mi oryginałem w języku *polskim*. / Die Richtigkeit und Vollständigkeit der mir in *polnischer* Sprache vorgelegten Urschrift wird hiermit beglaubigt.

*Poświadcza się, że tłumaczenie jest zgodne pod względem treści z okazanym mi oryginałem. / Я, присяжный переводчик *русского* языка, свидетельствую настоящим идентичность содержания вышеприведенного перевода с оригиналом представленного мне документа на *польском* языке.

*Zgodność powyższego przekładu z odpowiednim dokumentem w formie oryginału uwierzytelnia *Jan Kędracki* – tłumacz przysięgły języka *włoskiego*. / In qualità di traduttore giurato della lingua *italiana* giuro che la presente traduzione del documento redatto in lingua *polacca* e presentatomi in originale è buona e fedele.

Polskie *fp* w połączeniu z przejętymi z *jo*

Ostatni typ dwujęzycznych *fp* prezentują cztery formuły, bez dwóch języków, w których również dodano formuły skonstruowane. Wątpliwości budzi relacja formuły polskiej i obcojęzycznej, mianowicie czy są one treściowo, i w konsekwencji formalnoprawnie ekwiwalentne. Tymi wątpliwościami można tłumaczyć marginalny charakter tego typu *fp*. W ogóle formuły dwujęzyczne nie są popularne w żadnym kraju, poza Hiszpanią. Następujące okoliczności mogą przynajmniej częściowo wyjaśniać powody ich nieczęstego stosowania w Polsce: brak jakiegokolwiek ogólnej normy; w większości krajów obowiązują normy dezyderatywne lub uzualne o stosowaniu wiernie tłumaczonych *fp*; hybrydowy charakter dwujęzycznych *fp* zaburza jednojęzyczny tekst tłumaczenia właściwego; polska formuła jest dla przeciętnego obcojęzycznego użytkownika *tp* niefunkcjonalna, nierelevantna i redundantna.

Z drugiej strony można przytoczyć argumenty na rzecz stosowania przynajmniej dwóch typów dwujęzycznych *fp*: polskich w połączeniu z tuma-

czonymi na *jo* oraz adaptowanymi z *jo*. Istotny argument na rzecz pierwszego właśnie wymienionego typu pochodzi z porównania z innymi krajami. Z jednej strony ten typ dwujęzycznej formuły jest zalecany w Austrii, Hiszpanii i Niemczech, choć nie jest obligatoryjny, lecz fakultatywny. W rezultacie w tych krajach *TP* nie stosują się do norm dezyderatywnych. Odwrotnie – stosują obcojęzyczne *fp*, pomijając formuły w *jm*, gdyż norma uzualna okazuje się silniejsza niż dezyderatywna (zalecenie)¹⁶. Większość *TP* przyjęła, że *fp* w *jo* powinna być wiernym tłumaczeniem *fp* z języka źródłowego. Jednak też pewna znacząca część *TP* adaptuje (dopasowuje) paralelne *fp* do formuły w języku źródłowym, co oznacza stosowanie innej normy uzualnej. Zatem w kwestii *fp* w *tp* na *jo* mamy do czynienia w pracy *TP* z uzusami, czyli normami uzualnymi. W szczególności polscy *TP* mają w tej materii dużą swobodę, skoro normy imperatywne i dezyderatywne kwestię *fp* w *tp* na *jo* całkowicie pomijają.

Ja, mgr Piotr Kowalczyk, tłumacz przysięgły języka angielskiego, poświadczam niniejszym zgodność powyższego tłumaczenia z okazanym mi oryginałem w języku *polskim*. / The undersigned, Piotr Kowalczyk, certifies that he is fluent in the Polish and English languages, that he has made the attached translation from the original document in the Polish language and hereby certifies that the same is a true and complete translation to the best of his knowledge, ability and belief.

Jako tłumacz przysięgły języka francuskiego poświadczam zgodność tłumaczenia z okazanym mi oryginałem w języku *polskim*. / Traduction certifiée conforme à l'original en langue polonaise.

Ja, niżej podpisana tłumaczka języka hiszpańskiego, Irma Kolasińska, poświadczam niniejszym zgodność tłumaczenia z przedłożonym mi oryginałem. / Doña Irma Kolasińska, Traductora-Intérprete Jurada de español nombrada por el Ministerio de Justicia, certifica que la que antecede es traducción fiel y completa al español de un documento redactado en polaco.

Za zgodność tłumaczenia z okazanym mi *polskim* oryginałem. / Vorstehender Text ist die von mir gefertigte gewissenhafte und treue Übersetzung der mir vorgelegten und in deutscher Sprache abgefassten Urschrift.

Niniejszym poświadczam, że powyższe tłumaczenie jest zgodne z oryginałem. / Die genaue Übereinstimmung der vorstehenden Überset-

¹⁶ Wyjątek stanowi Hiszpania, w której ta kwestia jest unormowana ustawą: w *tp* na *jo* wszyscy *TP* muszą stosować identyczną *fp* w jęz. hiszpańskim, a w języku obcym mogą ją jedynie dodać w tłumaczeniu literalnym.

zung mit der vorliegenden Urschrift bestätige ich unter Berufung auf meinen Eid.

*Katarzyna Wiszniewska, przysięgła tłumaczka języka rosyjskiego, poświadcza zgodność tłumaczenia z *polskim* oryginałem. / Я, Камарина Вишнебская, присяжный переводчик русского и польского языка, подтверждаю идентичность перевода с оригиналом на польском языке.

*Za zgodność tłumaczenia z oryginałem w języku *polskim*. / Giuro di aver bene e fedelmente proceduto all'incarico affidatomi al solo scopo di far conoscere la verità.

4. Uwagi końcowe

TP w Polsce stosują w *tp* na język polski bardzo zróżnicowane *fp*, które prawie zawsze są pod jakimś względem zindywidualizowane: można powiedzieć, że każdy tłumacz ma własną *fp*. Często nie odpowiadają one ani normie imperatywnej (ustawowej), ani normie dezyderatywnej (zaleceniom Kodeksu) czy wzorcowym formułom zamieszczonym w innych źródłach. Dążenie do standaryzacji *fp* jest pożądane, a wysiłki podejmowane przez „TEPIS” zasługują na aprobatę, jednak najpierw *fp* – jej opis i egzemplifikacja powinny zostać w pełni dostosowane do normy imperatywnej. W obecnym chaosie i nie do końca przemyślanym stanie regulacji racjonalne rozwiązanie przedstawiają bazowe *fp*, wspomniane na początku artykułu, dokładnie opisane i uzasadnione we wcześniejszym artykule (Moczulski 2016). Obecna sytuacja z *fp* stanowi przeciwieństwo udanej standaryzacji *fp* w Austrii i Hiszpanii, a także w Niemczech. Wspomniana różnorodność *fp* w Polsce ulega zwielokrotnieniu przy *tp* na *jo*, w których formuły mogą być dodatkowo dwujęzyczne. Stosowane przez polskich *TP* formuły należą aż do siedmiu typów, z których tylko dwa są stosowane w szerokim zakresie, uzyskując status norm uzualnych. Są to *fp* literalnie tłumaczone na *jo* oraz adaptowane z *jo*. Pozostałe typy mają charakter marginalny. Jednak w obrębie każdego typu występują oczywiście indywidualne warianty, co wynika z pominięcia kwestii *fp* w *tp* na *jo* zarówno w Ustawie, jak i Kodeksie. W obecnej sytuacji pewne rozwiązanie mogłyby stanowić wspomniane formuły bazowe tłumaczone literalnie lub funkcjonalnie (adaptowane z *jo*). W żadnym kraju z instytucją *TP* (z wyjątkiem Hiszpanii), w których zaleca się stosowanie dwujęzycznych *fp*, nie udało się ich powszechnie wprowadzić. Przeważył uzus – norma uzualna wykształcona przez samych *TP*, która sprowadza się do stosowania literalnie tłumaczonej macierzy-

stej formuły na *jo*, zaś w Polsce dodatkowo w wersji adaptowanej z *jo*¹⁷. W Polsce stosuje się zatem w *tp* na *jo* w odniesieniu do *fp* dwie normy uzualne, z licznymi spersonalizowanymi wariantami.

BIBLIOGRAFIA

- Antos G., Brinker K., Heinemann W., Sager S. F. (red.) (2000) *Text- und Gesprächslinguistik. Ein internationales Handbuch zeitgenössischer Forschung*. Berlin/New York: de Gruyter.
- Brownlie S. (1999) "Investigating Norms", w: Vandaele J. (red.), 7-21.
- Busse D. (2000) „Textsorten des Bereichs Rechtswesen und Justiz“, w: Antos. G. et al. (red.), 658-676.
- Dostatni G. (2005) *Komentarz do ustawy o zawodzie tłumacza przysięgłego*. Warszawa: Wydawnictwo TEPIS.
- De Almeida e Silva Nascimento L. (2006) Investigating Norms in the Brazilian Official Translation of Semiotic Items, Culture-Bound Items, and Translator's Paratextual Interventions [dostęp 24.12.2017]. <https://repositorio.ufsc.br/handle/123456789/88612>
- Dybiec J. (2008) „W poszukiwaniu normy? Problematyka kształcenia tłumaczy przysięgłych a Kodeks tłumacza”. *Rocznik Przekładoznawczy. Studia nad teorią, praktyką i dydaktyką przekładu*, 261-270.
- Fleck K. E. W. (2005) „Urkundenübersetzung”, w: Snell-Hornby M., Hönig H. G., Kussmaul P., Schmitt P. A. (red.), 230-235.
- Grzelak J. (2010) *Polski język prawa – w perspektywie glottodydaktycznej* [dostęp: 25.11.2016]. <https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/352/1/Grzelak.pdf>
- Jopek-Bosiacka A. (2006) *Przekład prawny i sądowy*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kierzkowska D. (red.) (2011) *Kodeks tłumacza przysięgłego z komentarzem*. Warszawa: Wydawnictwo TEPIS.
- Kołodziej K. (2007) „Empfehlungen des österreichischen Gerichtsdolmetscherverbandes für die Anfertigung beglaubigter Übersetzungen für österreichische Behörden”. *Lingua Legis* nr 15, 18-22.
- Kościalkowska-Okońska E. (2012) „Norma w przekładzie: ułatwienie pracy czy przeszkoda dla tłumacza”. *Rocznik Przekładoznawczy. Studia nad teorią, praktyką i dydaktyką przekładu* 7, 65-81.
- Kubacki D. A. (2012) *Tłumaczenie poświadczone. Status, kształcenie, warsztat i odpowiedzialność tłumacza przysięgłego*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

¹⁷ Typowym zabiegiem adaptacyjnym jest wbudowanie dubletów i trypletów leksykalnych, typowych dla obcojęzycznych *fp*, np. *Richtigkeit und Vollständigkeit, richtig und vollständig; true, accurate and complete; complete, true and faithful; to the best of my knowledge and belief, to the best of my knowledge, ability and belief; sello y firmo*.

- Kubacki D. A. (2015) „Formuła poświadczająca tłumacza przysięgłego”. *Legilingwistyka Porównawcza* 21, 21-39.
- Mayoral Asensio R. (2003) *Translating Official Documents*. Manchester: St. Jerome Publishing.
- Moczulski M. (2016) „Formuła poświadczająca stosowana przez tłumaczy przysięgłych w Polsce – praktyka i zalecenia a Ustawa o zawodzie tłumacza przysięgłego”. *Lingua Legis* Nr 24, 23-40.
- Sandrini P. (red.) (1999) *Übersetzen von Rechtstexten. Fachkommunikation im Spannungsfeld zwischen Rechtsordnung und Sprache*. Tübingen: Narr.
- Słapek D. (2014) „Standard formali nelle traduzioni autenticate it↔pl”. *Kwartalnik Neofilologiczny* LXI, 141-153.
- Snell-Hornby M., Höning H. G., Kussmaul P., Schmitt P. A. (red.) (2005) *Handbuch Translation*. Tübingen: Stauffenburg Verlag.
- Solová R. (2013) *Norma i praktyka w przekładzie tekstów skonwencjonalizowanych. Na materiale tłumaczeń poświadczonych z języka polskiego na język francuski i z języka francuskiego na język polski*. Wrocław: Oficyna Wydawnicza ATUT – Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe.
- Stolze R. (2014) *Praxishandbuch Urkundenübersetzung. Fertigkeiten. Terminologie. Rechtssprache*. Tübingen: Stauffenburg Verlag.
- Toury G. (1995) *Descriptive Translation Studies and Beyond*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Wiesmann E. (1999) „Berücksichtigung von Textsortenkonventionen bei der Übersetzung von Rechtstexten – am Beispiel der Übersetzung italienischer ‚atti di citazione‘ ins Deutsche“, w: Sandrini P. (red.), 155-185.
- Wiesmann E. (2004) *Rechtsübersetzung und Hilfsmittel zur Translation. Wissenschaftliche Grundlagen und computergestützte Umsetzung eines lexikographischen Konzepts*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Vandaele J. (red.) (1999) *Translation and The (Re)Location of Meaning – Selected Papers of the CETRA Research Seminars in Translation Studies 1994-1996*. Leuven: CETRA.

Źródła internetowe:

- Allgemeine Leitlinie für die Anfertigung von Urkundenübersetzungen in Bayern* [dostęp: 25.10.2017]. http://by.bdue.de/fileadmin/verbaende/by/Dateien/PDF-Dateien/Mitglieder_Beeidigte_UE/BDUE_BY_Leitlinie_zum_Urkundenuuebersetzen.pdf
- Empfehlungen für die Anfertigung bestätigter/beglaubigter Übersetzungen*. Berufsverband ADÜ Nord – Assoziierte Dolmetscher und Übersetzer in Norddeutschland e. V. (2015) *Beglaubigte Übersetzungen* [dostęp: 25.10.2017]. <http://www.adue-nord.de/wp-content/uploads/2015/11/merkblatt-zu-beglaubigten-%C3%BCber-setzungen-2.pdf>

- DVÜD e.V. [dostęp: 25.11.2016]. http://dvud.de/wp-content/uploads/2013/06/DVUD_Empfehlungen_best%C3%A4tigte-%C3%9Cbersetzungen_V1.0.pdf
- VVU, BDÜ *Richtlinien und Hinweise für die Anfertigung von Urkundenübersetzungen* [dostęp: 25.10.2017]. <http://www.vvu-bw.de/cms/docs/doc28648.pdf>
- Freie und Hansestadt Hamburg, Behörde für Inneres und Sport (2016) *Merkblatt für die Anfertigung von beglaubigten Übersetzungen* [dostęp: 25.10.2017]. <http://www.hamburg.de/contentblob/2111860/0239e6468b043a0edfcaf72f026a25ea/data/merkblatt-uebersetzungen.pdf>
- Justizministerium und Kultusministerium Baden-Württemberg (2016) *Richtlinien und Hinweise für die Anfertigung von Urkundenübersetzungen* [dostęp: 25.11.2016]. <http://www.vvu-bw.de/cms/docs/doc28648.pdf>
- Regeln für das Anfertigen von Übersetzungen* (2017) [dostęp: 10.10.2017]. <http://www.adekvat.de/Regeln>
- Richtlinien für allgemein beeidete und gerichtlich zertifizierte Dolmetscher über die richtige Herstellung von Übersetzungen* [dostęp: 10.10.2017]. <http://fabsits.heimat.eu/dolm.htm>
- Opinia prawna dot. wykładni określenia „obrot prawny” w świetle postanowień ustawy o języku polskim* [dostęp: 25.11.2016]. http://www.piit.org.pl/informacje/-/asset_publisher/K5uRjKq87rd/content/opinia-prawna-dot-wykladni-okreslenia-obrot-prawny-w-swietle-postanowien-ustawy-o-jezyku-polskim
- Tłumacze przysięgli* (2016) [dostęp: 25.10.2017]. <https://bip.ms.gov.pl/pl/rejstry-i-ewidencje/tlumacze-przysiegli/>

SUMMARY

The author describes, explains and classifies certification formulae used by Polish sworn translators when translating from Polish to a foreign language. For this purpose, he uses a collection of 90 certification formulae taken from real sworn translations into English, French, Spanish, German, Russian and Italian, as well as a self-devised system of norms, these being imperative, desiderative and usage norms. The author concludes that Polish sworn translators, guided by usage norms, use only two types of certification formulae out of 7 existing ones, i.e. the Polish formula (with all its variants) literally translated into the foreign language and an adaptation of the foreign language formula.

Key words: sworn translator, certified translation, certification formula, norm

Miroslaw Moczulski, tłumacz przysięgły języka niemieckiego, emerytowany starszy wykładowca w Instytucie Lingwistyki Stosowanej UW. Współpracuje z Instytutem, prowadząc m. in. wykład „Tłumaczenie poświadczone” dla słuchaczy Interdyscyplinarnego Podyplomowego Studium Kształcenia Tłumaczy oraz konwersatorium „Tłumaczenie poświadczone dokumentów” na studiach dziennych.